

Innehåll:

1. Förord.	sid 1.
2. Hovslagar-Hans.	" 2.
3. Minnen från Ringvattnet.	
Hugo Näsström berättar.	" 8.
4. Flåsjödjuret - en saga eller verklighet.	
Daga Nyberg, Östersund	" 14.
5. Ordstäv efter Ol Johansa i Alanäset.	
Ernst Palmqvist, Havsnäs.	" 20.
6. Viktor Persson, Optand, skriver om kärleken.	" 23.
7. Praktiske Ericsson från Lillviken.	" 33.
8. Något om vittorna.	
Jacob E. Ericsson.	" 35.
9. Per Larsson i Rörström, död 1692 i Havsnäs.	" 37.
10. Stefan Melldahl.	" 40.
11. Om varsel.	
Astor Näsmark berättar.	" 42.

Hovslagar-Hans.

Det har inte vuxit upp någon person i Siljeåsen, som gjort sig be-
kant i större sammanhang. Den enda som i vissa mån gjort sig berömd,
är ovannämnde Hovslagar-Hans. Så berättar min gode vän Manfred Johans-
son i nämnda by med en viss pessimism och med en lurig blick i ågon-
vinkeln. När jag nu berättar om Hovslagar-Hans, förstår så vitt det kan
seas "luriga blick".

Förord.

Detta häfte har, trots att det kommer ut till jul, ingenting med julen
att göra. Det är kopierat i 50 exemplar. Vad häftet innehåller fram-
går av innehållsförteckningen.

I texten står ibland inom parentes efter ett namn exempelvis (Sil 33).

Detta betyder att personen i fråga bor i Siljeåsen och att hans an-
sedel (familjetabell) har nr 33. Jag hoppas, att dessa parenteser inte
irriterar allt för mycket. När jag lät kopiera mina släkthäften, som
måste många uppgifter strykas. När det gällde Hans Hansson (Sil 33)
måste jag stryka vad jag antecknat om hans berömda son Hovslagar-
Hans. Kopieringen skulle bli alltför dyr, och häftena för stora. Det
är detta jag nu försöker reparera. Det finns åtskilligt att berätta
om de människor, som levat i vår socken. Kanske blir det någon gång
en bok om Alanäs socken. Den som lever får se.

Men ni kanske kommer ihåg korpralen Johan Giftings svar, när hans
kompani på en fältmarsch 1834 rastade i Gagnef och av befälet upp-
manades att ställa upp nyktra:

Orsa kompani lovar ingenting bestämt.

Det gör inte heller jag, när det gäller en bok med titeln "Alanäs -
vår socken".

Havsnäs den 2 december 1984

Aringar Klädding

Hovslagar-Hans.

Det har inte vuxit upp någon person i Siljeåsen, som gjort sig bekant i större sammanhang. Den ende som i viss mån gjort sig berömd, är ovannämnde Hovslagar-Hans. Så berättar min gode vän Manfred Johansson i nämnda by med en viss pessimism men med en lurig blick i ögonvrån. När jag nu berättar om Hovslagar-Hans, förstår ni säkert Manfreds "luriga blick".

Hovslagar-Hans föddes den 12 december 1797 Hans föräldrar var bonden Hans Hansson och Lisa Persdotter (Sil 33). Farfadern kom från Näset i Bodum och var född 1745 den 25 april. Även han hette Hans Hansson (se Sil 32). Men om honom skall jag berätta en annan gång, denne Hans Hansson d.ä. hade nämligen flera syskon bosatta i vår socken.

Hovslagar-Hans var enligt vad som berättas i besittning av övernaturliga krafter. Han var en fruktad trollkarl och ansågs kunna göra vad som helst när det gällde att trolla. Att en person så sent som omkring 1850 kunde få ett sådant rykte, bevisar att vidskepelsen ännu levde kvar.

Från Hovslagar-Hans tidigare levnadsår finns följande händelse upptecknad. Vid denna tid inträffade en tragedi vid Fånån, inte långt från Siljeåsen. Under renflyttning insjuknade 5 lappar i en okänd sjukdom och dog efter några dagar. Deras anförvanter lämnade skräckfyllda platsen utan att ens begrava sina döda. Hovslagar-Hans vidtalades och och åtog sig att sköta om begravningen. Han lade de döda på en kälke och drog dem till en backe i närheten, där han begravnade dem. Platsen heter än i dag Lappgraven. Tyvärr är det ingen som i våra dagar kan med säkerhet visa var lapparna ligga begravnade. För varje lapp fick Hovslagar-Hans en specie-riksdaler och en ren. Efter denna händelse kom Hovslagar-Hans att framstå som en person som stod i förbund med övernaturliga krafter.

Namnet Hovslagar-Hans fick Hans Hansson dels för att han var häst-doktor, dels för att han kunde sko hästar.

Erik Modin har i sin bok "Gamla Tåsjö" berättat om Hovslagar-Hans...

*Till Johan Perssons gård i Arksjön i Dorotea kom på 1830- eller 1840-talet vid en höstflyttning en gammal lappgumma för att "begära" någonting, som detta folks vana då var. Johan Persson gav henne ingenting, och det retade henne, och hon hotade med, att det skulle han nog få igen. Efter någon tid började Johan Persson uppföra sig mycket underligt. Han började tala som lapparna, hojta och locka på renar och hundar och jojka - sjunga på lappvis. Av detta förstod man, att lappkvinnans hotelse gått i fullbord, eller med andra ord, att Johan Persson var "lappspådd".

För att bota honom vände man sig till Hans Hansson (Hovslagar-Hans) i finnbyn Siljeåsen i Jämtland. Denne var mycket beryktad för sin förmåga att spå.

Hans Hansson kom också till Arksjön och vidtog nödiga mått och steg för att häva trolldomen. All levande på gården måste skyddas för följderna av den strid, som nu måste utkämpas mot lappkvinnan, som åstadkommit allt det onda. Sålunda låste Hovslagar-Hans dörrarna till stall och ladugård och allt folket tillsades att hålla sig inomhus och noga stänga dörrarna. Inget levande fick vara ute den dagen det "spåddes emot".

Det påstås att Hans Hansson sökt att få hjälp av en man i grannskapet, Henrik Edvall i Tvåttjärn, som också ansågs "kunna något". Om de hjälptes åt, skulle de lättare klara av den trolldomsstarka lappkvinnan. Men då Hans förklarade, att "ett liv måste gå antingen lappkvinnans eller något av deras", vägrade Henrik att hjälpa till, och Hans fick klara sig ensam.

Sedan Hans noga förberett sig enligt vad ovan berättats, stängde han in sig i ett rum i gården tillsammans med en dräng Olof Henriksson från Västertåsjö. En medhjälpare måste han ha, och drängen var villig att ställa upp. Ett mått brännvin dracks upp för att de skulle bli

modiga. Sedan ritade hans bilden av lappkvinnan på "murbröstat", laddade sin bössa med en för detta ändamål stöpt kula och sköt mot ena axeln på bilden. Drängen berättade att Hans, innan han sköt, dansat runt på golvet och uttalat en besvärjelse. Av skottet slets en del murbruk och lera loss, och Hans föll liksom död ner på stugugolvet. Det var överenskommit, att drängen efter en viss tid skulle "skaka liv" i Hans, eljest somnade han för alltid. Det gjorde drängen. Men under förberedelserna hade en liten dotter till Johan Persson lyckats ta sig ut på gårdsplanen, utan att Hans visste om det. När skottet föll, blev den lilla flickan tokig och dog strax därefter. Men fadern, Johan Persson, blev frisk och levde sedan i många år, berättas det.

Eftersom Hans klarat sig, var det självklart att lappkvinnan, som han riktat skottet mot, omkom. Hennes man berättade sedan, hur hans hustru dött.

En söndagsmorgon, när han hade renvakten i en skog på ett ställe nere vid kusten, fick han se en renko hoppa upp i luften och sedan falla ner död. Av detta förstod han att något hänt hans hustru, som var hemma i kåtan. Han skyndade dit och fann hustrun liggande död. Hon hade suttit på en renbog, och det syntes ett hål i denna som efter en kula.

Einar Hallström berättar i "Bodum, vår socken" att i byn Norrnäs fick inte hästarna vara i fred i ett nybyggt stall, och då man misstänkte något oknytt, skickade man efter två av den tidens mest ansedda viskarlar, nämligen Hovslagar-Hans och Ante-Hålje (Anders Helgesson, född i Böle den 15 sept. 1776, senare bosatt i Bellvik) för att de skulle finna bot för störningarna. Hovslagar-Hans förklarade, att stallet var byggt på en vitterväg, men det var någonting värre. Det fanns något, som särskilt drog vittrorna till gården. Han sökte och fann till slut orsaken. Nere vid sjön påträffade han en s.k. offerkas, och i den hittade han ett litet pressjärn, ungefär tre tum långt, och en liten pannfot, som ej var mer än ett par tum i diameter.

Han förklarade att dessa husgerådssaker i leksaksformat gjorts särskilt till offergåvor åt vittorna. Men han hade makt att ta igen offret, och från den dagen fick hästarna lugn i stallet. De nämnda sakerna fanns sedan hos Mårten Persson i Böle och användes av barnen som leksaker på 1800-talet.

Berättaren var dotterson i gården och hade sett sakerna. Också O.P. Pettersson nämner fast mycket kortfattat om Hovslagar-Hans i sin bok "Gamla byar i Vilhelmina".

"Trollkarlen Hans i Sälljås (Siljeåsen) sade till Mats Mikaelsson i Strömnäs: "Ni har duktiga färdare nordi Volgsjön. Jag råkade Abba i Baktoberget och Per Ols Sara i Statås på kyrktaget i Mora tidigt en påskdagsmorgon. De hade flugit dit på sopkvastarna".

Som synes var Hovslagar-Hans en vittberest man, men hur han själv färdats till Mora förmäler inte historien.

En annan sägen, berättat av Erik Modin förmäler, hur Hovslagar-Hans dog under utövning av sin hemska konst.

En hustru i Lövvik, Ingel Höglunds Brita Maglena, hade insjuknat. Hovslagarhans tillkallades och gjorde väl något försök att hjälpa henne. Men man vet inte så säkert. Säkert är däremot att det fanns en kagge nybränt brännvin i gården. Det var under husbehovsbränningens tid. Alltså före 1850. Ingels son berättade för Erik Modin 1929 att det var under supandet, som Hovslagar-Hans började "trolla". Han hade säkert sagt, att om han föll i dvala på golvet, så skulle de väcka honom efter en viss tid. Men i fyllan och villan blev detta bortglömt. När man sent om sinder skulle väcka honom var han död.

Då även hustrun dog, skickade man efter läkare, som obducerade de döda. Hustrun hade dött i en febersjukdom och Hovslagar-Hans hade supit ihjäl sig. Ingels son påstod, att alla berättelser om Hovslagar-Hans likfärd bara var folkprat.

Hovslagar-Hans begravdes på Tåsjö gamla kyrkogård. Men kistan fördes inte in på kyrkogården genom den vanliga ingången utan lyftes över staketet. Vid begravningen skall psalmen 464 sjungits.

Som avslutning på Hovslagar-Hans levnadshistoria följer här en intervju med Isak Jönsson i Kycklingvattnet. Jämför vad han berättar med det föregående. Observera särskilt hans beskrivning av likfärden. Intervjuare är den kände författaren Erik Berg.

Men nu ska jag berätta om den största trollkarl jag har känt, Troll-Hans från Siljeåsen i Alanäs. Och han kunde bota både folk och få för sjukdomar av alla de slag. Där svärfar tjänte hade de en fåle som var sjuk och dom kalla på Troll-Hans. Fålen hade legat länge, och det hade inte gott att få upp honom på benen, men när Hans kom, så bara klappade han i händerna och fålen spratt opp. Så sa han till svärfar: "Jag behöver en stång, gå efter hässjeroan, som ligger bortvid östra väggen." Svärfar gick och kom tillbaka och tala om, att det inte fanns någon roa. "Gå och gräv i snön", sa Hans, "den ligg där ja sagt". Och när svärfar grävde i snön, så hitta han roan djupt ner. Hur kunde Hans veta det, som aldrig varit på den gården?

Sen dom behandlat fålen, så börja dom suppa, det skulle ju så vara när det blev fråga om sånt där, och då blev Troll-Hans osams med en grannen till svärfar. När grannen körde sin väg, ropade Hans åt honom: "Du får gå hem"! Grannen satte full fart på sin fina mærr, men innan han kört 200 alnar, så stöp mærren och var stendöd. Det var en farlig man Troll-Hans.

Det värsta han gjorde var den gången i Dorotea dit dom kallat honom för att "göra emot" en lappgumma, som hade trollat med boskapen så den blev "fel". Det var i Vaksjön väster om Avaträsk. Dom ville att Hans skulle skjuta trollskott på lappkaringen, som var i Bodum, Ja, Troll-Hans rita opp en figur på muren. En som hette Henrik Edvall skulle vara med och hjälpa Hans. Det måste vara en med då han sköt trollskott, för då ramla alltid Hans till golvet och blev som dö, och han vakna inte, om inte en människa väckte honom med detsamma. Men Henrik Edvall ångra sig just som Hans skulle trycka sta, och det blev en dräng, som hette Ol Henriksson som blev med i stället. Så small skottet, och Troll-

Hans stupa på golvet som dö, men drängen väckte honom, och då blev han bra igen. Lappkärningen hon var i en kåta i Bodum, och gubben hennes var i renskog. Rätt som det var fick han se en renkom, som hoppa rakt upp i vädret och ramla ner dö, och då förstod gubben att det hänt något med gumman, så han rände hemåt så fort han kunde. Och där i kåtan satt hon död. Skottet hade tagit rakt genom en renbog som kärningen satt och åt på och rakt i huvudet på henne.

Det dröjde inte länge efteråt förrän Troll-Hans blev kallad till en gumma som låg sjuk i Lövvik i Tåsjö. Han skulle trolla bort sjukdomen på henne, och det skulle han göra med ett trollskott. När han skjutit ramla han på golvet som dö, som han brukade, men det var ingen som brydde sej om att väcka honom utan han fick ligga där som han var och då dog han riktigt förstås, och just som han gav upp andan så gjorde gumman i sängen detsamma.

Så skulle dom skjutsa hem Troll-Hans. Dom la honom i en kista och körde. När dom kom ut på Tåsjön så stanna hästen, han orkade inte dra. Släden stod fast, och så började det dåna i isen, och en fruktansvärd storm blåste upp. Locket før av kistan, och när dom tittade i den, var den tom. Så slutade Troll-Hans.

Ja, så var det när jag var ung. Det var ju inga roliga saker du fick höra, dom skall jag försöka komma ihåg, tills du kommer hit nästa gång, men det är ju sanning och den skall man inte förtiga, säger Isak Jönsson och går in för att få en kopp kaffe, innan han sätter i gång med slätterarbetet.

De ligger inte och drar sig 90-åringarna i Frostviken.

Minnen från Ringvattnet.

Hugo Näsström (Ri 63) berättar.

Innan vi fick landsväg till Ringvattnet, brukade varor, som beställts i Strömsund, skickas med båt till Näxåsen. Där fanns det en brygga. Båten hette Virgo och gick ända upp till Bågede. När det var snö, kördes varorna med häst från Näxåsen till Ringvattnet, åtminstone om det var större partier. Annars brukade Nils Rosén (Jä 66) anlitas för hemfrakten. Under krigstiden minns jag, att han hade 10 öre kilot för besväret. Vägen var 9 km lång. Det blev dyr proviant, men det spelade inte så stor roll. Nils Rosén var född i Järvsand.

En gång fann Jonas Broström (Ri 9) 100 kronor. Han trodde, att det var Nils Rosén som tappat pengarna, men Rosén nekade. Inte hade han förlorat några pengar. Då satte Broström in pengarna på en bankbok, och när Rosén dött, köptes en gravsten för pengarna, så nu har Nils Rosén en sten på sin grav.

Rosén blev till slut väldigt sjuk. Han kunde inte kasta vatten, och han slutade både att äta och dricka. Till slut sprack blåsan. Det var svårt att få tag på en bil. Min syster Frida ringde till Ingemar Persson i Havsnäs (Ha 332) och bad honom hjälpa till. Så småningom lyckades man skaffa en lastbil, och nu fick Rosén åka till Strömsund. Han hade svåra plågor. På natten kastade han sig av och an, och på morgonen dog han.

Mårten Törnlund hette en man, som bodde här i Ringvattnet. Han var lite tyllt, och så var han tjock som en tvålgubbe. Men han kunde arbeta i skogen. Han var bra att hugga och köra, fast det blev inte mycket gjort för honom. Men han födde sig. På somrarna gick han dagaman hos bönderna. När han till slut inte kunde klara sig själv, fick han flytta till ålderdomshemmet i Havsnäs.

Så måste jag berätta om Olof Petter Johansson. Han bodde i Jalnäset (Gärdnäset). Men jalnäsborna var så hutlösa mot honom. Han fick arbeta hos dem för en krona i veckan. En gång råkade Jonas Broström

honom på båten. Då frågade Olof Petter om det var någon i Ringvattnet, som behövde en dagaman. Johan lovade att höra sig för när han kom hem. Jonas Broström hade alltid dagaman på somrarna, och han gick till Jalnäset och träffade Olof Petter. En krona om dagen och maten skulle han få. Då skrattade Olof Petter. Det var bra betalt, tyckte han. Han fick ju bara en krona i veckan i Jalnäset.

Jag nämnde nyss om Märten Törnlund och skogen. Det var så med skogsbruket att ingen här i Ringvattnet ville eller behövde arbeta i skogen. Bönderna klarade ekonomin utan skogsarbete. Och de klarade sig bra. På den här gården, där Jonas Larsson bodde (Ri 47), slog de det mesta fodret i skogen, skogsslätter. De röjde upp råkar, hästförsätter, och de slog starr åt korna på myrarna. På vintern blev det inte så stor inkomst, men på somrarna blev det bättre. Jonas sålde smör, vilt och skinn till Ol. Johanssa i Alanäset (Al 78). Han var förste Kramforsinspektoren här på trakten, och så hade han en handelsbod. Jonas skulle få en revers som betalning. Han hade sålt för 2000 kronor. Det tyckte Jonas var för mycket. "Skriv artanhundra," bad han.

Det fanns inte så mycket lösfolk den här tiden i Ringvattnet, och de som fanns fick arbeta hos bönderna som dagamän. Men så började skogsarbetet på allvar. Då blev det livligt här i byn. Det kom folk hit från Värmland. Man hade ju börjat tidigare med skogsavverkningarna där, och värmlänningarna hade vanan inne.

En vinter, det var 1905, kom det hälsingar till Ringvattnet. Det året kom björnbindslena ut, och hälsingarna skulle lära ut konsten att använda dem. Det tycker jag var onödigt. Det kunde en enda man ha gjort på några dagar. Hälsingarna skulle också lära ringvattenborna köra timmer. Men det blev tvärtom. Hälsingarna använde bak- och framkälke, men de var små och korta. Här användes bogsläde, och den var 11 fot lång. Framtill fanns desutom en liten stötting. Bogsläden bar upp bättre. Men ringvattenborna fick ju lära sig använda björnbindslena.

Ja, det var 1905, men man började ju avverka tidigare. Kanske på 1870-talet. En del sålde sina skiften, men de flesta sålde avverkningsrätten på 50 år.

Nu skall jag berätta om Jöns Danielsson (Sil 14). Han hade en syster (Ri 47) och en bror, som var gifta i Ringvattnet. Vi barn brukade sjunga ett kväde, som Jöns Danielsson brukade sjunga. Det lydde:

Tyller i toven.

Fem män i skogen,

alla hade hattar,

alla hade bössor.

Skällkoa hängd de.

Getarbarna dängd de.

Tyller i toven.

Det här kvädet handlar om några skogsrövare, och det anspelar på ett fruktansvärt drama, som på Jöns Danielssons tid utspelades i Långsele i Dorotea, omkring 5 mil från Siljeåsen. Det var fem män och en kvinna som likviderades. Det var på 1800-talet, och bönderna i Långsele miste många djur. En bonde, som hette Per Persson, beslöt att göra upp räkningen med tjuvarna. Då han spejate ut, var de befann sig, laddade han sin mynningsladdare med ett starkt skott och smög sig på dem. Alla fem männen satt i en rad på en stock. På andra sidan elden satt kvinnan. Per Persson placerade sig i rak linje med stocken och sköt. Kvinnan hörde något misstänkt och sa: "Det klickar i skogen". Men männen trodde, att det var elden som sprakade och smälldes. Andra gången Per Persson fyrade av, smäll skottet, och kulan dödade alla fem männen. Sedan sköt han också kvinnan. Det ångrade han sedan, för hon hade ju inte ensam kunnat göra någon skada.

Per Persson hade en son, som hette Petter Olof. Dennes söner hette Pettersson i efternamn och bodde i Karbäcken. De hade två systrar. En var gift med Per Erik i Ström och den andra med en skogsvaktare, som hette Johansson och var far till Sandemo.

Jöns Danielsson var till övermåttan sparsam. Han hade sparat en hel del pengar, som han hade inlåsta i ett skrin, och skrinet hade han dessutom inlåst i ett skåp. Någon, som kände till att Jöns Danielsson hade pengar i skåpet, frågade honom liksom på skämt när det var bäst att stjäla dessa pengar. Intet ont anande svarade denne: "Det är nog bäst i förslåttsveckan, för då är allt folket i skogen och slår starr". Första slåttnveckan kom också några och slog Jöns Danielsson i huvudet så han svimmade av. De bröt upp skåpet och tog alla pengarna och försvann. Skåpet finns ännu kvar, och man kan se, att det varit uppbrutet med våld. Ivar Isaksson i Alanäset köpte det. Jöns trodde, att det var några främlingar som utfört dådet. Men en brorsdotter - en syster till min mormor - påstod att det var några främlingar. Men hon var nervsjuk, och ingen ville tro henne.

Jöns Danielsson hade en pipa med ovanligt långt skaft. Denna hade han jämt hängande i ena mungipan. Så småningom blev det ett fult sår, där pipan brukade hänga. Jöns Danielsson uppsökte en läkare - troligen i Backe. Denne konstaterade att en ganska omfattande operation var nödvändig, och han ville söva sin patient. Men det ville inte Jöns Danielsson gå med på. Läkaren skulle operera utan bedövning. Läkaren blev arg och började skära. Han trodde nog att Jöns skulle ge med sig, men så skedde inte. Det var en ganska omfattande operation. Då det med all säkerhet var kräfta måste allt det angräpnas skäras bort både inne i munnen och utöver hakan. Då operationen var över, frågade läkaren hur det kändes. "Jo, det kändes som när en loppa bit", svarade Jöns. Han var omöjlig.

Av allt att döma blev det en lyckad operation. Det enda besvär Jöns fick var väl, att han fick flytta över pipan till den andra mungipan. Kräftan kom aldrig igen, och Jöns levde sin tid ut.

Jöns Danielsson hade en brorsdotter, som tillverkade ett parti korv åt honom. Hon var då 20 år. Det var min mormor (.. Sil 84). Då hon var född 1832, så skulle korven ha tillverkats 1852. Denna korv nämnes

var kvar. "Karin är så bögen på flaskmjölka", sa han Karin, det var Jöns Danielsson inte äta upp utan sparade på den. Då någon frågade, hur han kunde spara den så länge, svarade han: "Jag har inte tjär'en, men jag har dragit ett nytt skinn på den". Det fanns två skinn på korven. Sedan Jöns Danielsson avlidit blev det auktion på hans kvarlåtenskap. Även korven auktionerades bort. En av spekulanterna ropade in hela korvpartiet. Han omringades genast av en hel hop, som ville få en smakbit av korven. Bland dem var Per Olofsson, son till Olof Zakrisson i Ringvattnet (Ri 99). Han var gift och bosatt i Tåsjö. Per Olofsson dog 1904, och det är känt, att hans son Ante Persson hade korvbiten kvar så sent som 1915. Då var korven 63 år. Det var nog Sveriges äldsta korv på den tiden.

Hans Hansa (Ri 26) var bonde här i Ringvattnet. Han var lite småtyllet. Hans Hansa hade en dräng, som hette Ol. Johansa. Det var han som blev inspektor åt Kramfors och bodde i Alanäset. Det var en riktig spjuver.

En gång när Hans Hansa och drängen Ola skulle fara till skogen och köra starrfoder, hade de två hästar med sig. Ol. Johansa körde före. Efter kom Hans Hansa, och han var så rädd om hästen, att han inte ändes åka utan gick efter. Ola hade ont i magen. Han hade fått magaperra, som vi säger. Till slut klarade han sig inte längre. Han ställde sig och bajsade mellan spjälorna. Resultatet blev en lång svart rand i snön på vägen. Det var mörkt på morgonen och svårt att se. Ola skrek åt Hans Hansa: "Skynda dej å ta upp lassrepe. Jag har mist lassrepe"! Hans Hansa famlade i snön och försökte ta upp "repet", men det lyckades inte. Han hade stora hundskinnshanskar på sig. Då bet han i ena handsken och skulle dra den av sig, och då kände han vad slags rep det var fråga om. Han var bedrövlig Ol. Johansa.

En annan gång var Hans Hansa och Ola och slog på Starrmyren. När de skulle hem, var det lite mjölk kvar i flaskan. De hade träflaskor på den tiden. I träflaskan var ett hål, som täpptes till med en träplugg, som kallades stuppen. Hans Hansa ville spara den mjölk, som

var kvar. "Karin är så högen på flaskmjölka", sa han. Karin, det var hustrun det. Ola band fast flaskan i mesen, men han band fast den, så att stuppen kom nedåt. Ola gick efter till en början. Men när de gått ett stycke, slog han ^{ur} stuppen och sprang förbi Hans Hansa. Mjölken sprutade ned efter benen på Ola. Hans Hansa sprang efter och skrek: "Ola, Ola, stuppen ä oppe"! Men Ola stannade inte, förrän han kände, att all mjölken runnit ut. Då frågade Ola: "Va ä dä? Va vill du?" "Ja, dä ä nog försent nu," sa Hans Hansa.

Denne Hans hade rykte om sig att han var snål och en smula enfaldig. Han var nog lite avundsjuk också. En gång, när han körde timmer, tyckte han, att de andra hade mycket större timmerstockar. För att inte vara sämre kilade han en del av sina stockar i änden, så att de skulle jäsa ut och bli grovare. Men när tummarna kom, såg de vad som hänt. De ringde till inspektoren och talade om vad Hans Hansa gjort. Inspektoren, det var Ol. Johansa det.

När Hans Hansa kom till kontoret, sa Ol. Johansa åt honom: "Du har ~~ki-~~lat sönder timret. Inte får du göra så. Nu får du böta 50 kronor." Men Ol. Johansa var som sagt en stor spjuver. Det var söndag, och folket kom just ut från kyrkan. Ol. Johansa och Hans Hansa stod ute på gården. Ute på sjön men långt borta syntes en roddbåt på väg mot Gubbhögen. "Om du kan köka så högt att den där roddaren hör dej, ska jag pruta 25 kronor", sa Ol. Johansa. Hans Hansa började böla och köka, men roddaren fortsatte. "Han hör inte. Du får kök en gång till", sa Ol. Johansa. Då kökade Hans Hansa ännu värre. "Det där hördes nog till Lissgammelsten", trodde Ol. Johansa. Det finns en sten mellan Gubbhögen och Alanäset som kallas Lissgammelsten. Och nu lyckades det för Hans Hansa. Roddaren lyfte på årorna. Nu hörde han och Ol. Johansa prutade 25 kronor.

Min far och några till hade byggt en bovall överst på berget här. Då jag var lillpojke, var det bara en lada kvar där. Det var lämningar efter andra hus också. Och så fanns det ett boställe vid Långtjärnen mellan Näxåsen och Ringvattnet. Och farfars far byggde boan öst

på näset vid Östra Lillvattnet. Han byggde bostuga och ladugård där en vår. Det skulle vara färdigt till sommaren. Han arbetade både dag och natt, och han ådra sig för att inte behöva sova. Men så blev det också färdigt i tid. Han var otrolig att arbeta.

Flåsjöodjuret - en saga eller verklighet.

av Daga Nyberg, Östersund

Man kan undra varför inte Flåsjöodjuret fått samma uppmärksamhet som Storsjöodjuret. Det finns en mängd vittnesbörd om en sjöoxe i Flåsjön i Strömsunds kommun i Jämtland. En sjö som har en till synes bottenlös "grubba" eller djuphål. Kanske finns här just ett samband, menar en del vittnen.

Julia Gustavsson i Gubbhögen (Gu 13) satt vid vävstolen en höstdag i början på 1920-talet. Fast det var rimfrost på marken lät hon korna gå ut och dricka i Flåsjön. Julia satte sig vid vävstolen igen men tittade ibland ut för att se till sina kor.

I viken 150 meter ifrån gården, där korna höll till, fick hon plötsligt se tre stora stenar i rad där inga stenar skulle finnas.

Men redan tidigare hade Julia i Gubbhögen upplevt Flåsjöodjuret.

Varmsommaren 1901 hade hon tillsammans med några pojkar från granngården rott över till Siljeåsen, till ett bönemöte där. Under mötet satt Julia vid ett fönster, som vätte ut mot sjön.

Plötsligt fick hon se något röra sig längs stranden. Det såg ut som tre stora pucklar, med avsevärt avstånd dem emellan. När den mystiska företeelsen befann sig mitt för Siljeåsen, sprang några pojkar ner till stranden, drog ut en båt och försökte ro ifatt odjuret.

Det försvann då undee vattenytan och sågs inte mer - för den gången.

Vem Julia Gustafsson var? Jo, Gustav Hedenvind-Erikssons mamma.

"Hals som en häst och ögon som tallrikar."

Kring sekelskiftet sågs Flåsjöodjuret också av två generationer Sundberg i Alanäset.

Emanuel Sundberg (Al 163) såg ett djur med tre pucklar, som kom simmande mot land. Varje puckel var en halv meter hög, och det som syntes över vattnet var minst 15 meter. Djuret var svart.

Bara något år senare sågs djuret också av Gustaf Sandberg, Emanuels far, som tidigare tvivlat på sonens berättelse.

Så här berättar några andra vittnen:

En gång på 1890-talet blev Flåsjöns första ångbåt stannandes mitt ute på sjön, därför att kaptenen fått ögonen på en väldig sjöorm. Båten var på väg från Hafsnäs till Alanäs. På sydsidan av Haraholmarna dök odjuret upp. Det var stort som en holme, rapporterade kaptenen.

En annan man blev vittne till att Flåsjöodjuret låg och solade sig på stranden mellan Järvsand och Lövberga. Det låg med framkroppen uppe på stranden. Ögonen var stora som tallrikar och djuret var grovt som en häst bakom huvudet. Djurets färg var ljusgrå.

Andra har sett en sjöorm på stranden, som såg ut som en jättestor stock. När roddarna närmade sig Stornäsvikens strand slingrade djuret ihop sig, så det bildades som vågor på den förmenta stocken, som snabbt försvann i djupet.

"Bottenlös grubba - Flåsjöodjurets gömsle?"

Norr om Haraholmarna i Flåsjön finns en bottenlös djupgrubba, ett djuphål. Några timmerflottare, som draggat här, har vid olika tillfällen råkat på djuphålet. Inte ens med sexhundra meter lång dragglina har man fått bottenkänning.

Flottarna har också vid flera olika tillfällen observerat liksom kraftiga strömmar just här. Också ångbåten stod ibland och stampade på samma ställe, liksom fångad av denna kraftiga motström.

Grubban sas finnas i Alaviken mellan Tallåsen och Lövvikslandet, närmare Tallåsen. Där har många sett hur föremål snurrat runt runt

som vid malströmmar.

En ingenjör, som mer systematiskt undersökte sjöns djup kring se-
kelskiftet, kom fram till att det till synes bottenlösa hålet var
bara ett par meter brett. Somliga trodde grubban stod i förbindelse
med havet och att det var där Flåsjöodjuret gömde sig, när det inte
visade sig under långa mellanperioder.

"Hungerhallucinationer".

Lever Flåsjöodjuret i dag? Eller har det sjunkit i glömskans djup,
liksom så många andra lokala sällsamheter? Företeelser, som under
längre eller kortare tid varit samtalsämnet i byn, hållit människor-
na i skräck, förundran - eller beundran.

En blåsig oktobersöndag 1983 ringer jag runt till hembygdsintresse-
rade personer i byarna kring Flåsjön för att få det senaste nytt
om Flåsjöodjuret. Av sjuutton samtal blev där inget napp.

Någon gång på 1920-talet försvann tydligen sjöormen i Flåsjön. Sjönk
ner i djupgrubban? Eller tog sig ut i Bottenviken, eller kanske till
någon annan fjällsjö med mystiska djuphål.

Birger Källberg, som kom till Havsnäs på 1930-talet som folkskollä-
rare från Småland hade aldrig hört talas om Flåsjöodjuret. Han sit-
ter just nu och sammanställer en bygdekrönika och ville gärna ha
kopior av mina uppteckningar från Läns museet.

Tora Törner, dotter till en av mina sagesmän, fjärdingsmannen Olof
Söderlund i Havsnäs, hörde aldrig sin far - som dog på 1930-talet -
nämna något om monstret i sjön. (Ha 401).

Tora menar att mycket av det mystiska som berättas av vår mormors-
generation var hungerhallucinationer. Folk var ute i skog och mark
och arbetade hårt, timmar i sträck, utan matsäck. I sitt utmattade
tillstånd var det lätt till, att en vinkande gren blev en vittra
och ljusets växlingar på vattnet ett skrämmande vidunder.

"Flåsjöodjurets motbilder".

För att återknyta till inledningens Flåsjöodjur kan jag inte stå

emot journalisten inom mig, som absolut vill återge ett par motbilder, för balansens skull.

Ingeborg Norlin rodde från slåttern till fäbodarna på andra sidan Flåsjön. Året var 1874. Hon såg då en timmerstock i vattnet, som vid närmare påseende visade sig vara en jättefisk med buken i vädret i solskenet. Hon slog till fisken med åran i huvudet det hårdaste hon kunde. Fisken slog tillbaka med stjärten och simmade ut ett stycke, där den återigen vände buken i vädret. Ingeborg var inte bäng. Hon drämde till igen med åran så fisken domnade. Med oändligt besvär fick hon upp besten i båten. Slåtterkarlarna trodde inte sina ögon, när Ingeborg sköt iland med en fisk som nästan fyllde båten. De trädde en stång genom gälarna och bar gäddan över axlarna med bakkroppen släpande på marken. När gäddan var uppgjord saltades den i två fjärdingar, således åtta pund. Totalvikt: 75 kilo (enligt Erik Brännholms uppteckning 1932) och längden 4 - 5 alnar. Det var Ingeborgs farbror, Mikael Holmberg (Ha 43, Ri 92), som bar gäddan.

Ett annat fiskafänge i Flåsjön: Ett byalag var ute på justring där Sörån rinner ner i Flåsjön! Det var år 1882 eller så". Då kom det en lake så stor att ingen vågade sätta justern i den. Man var rädd att laken skulle välta båten med stjärten om den fick justern i sig. En Hallin, som just höll justern, och som annars inte var tvehågsen av sig, var övertygad om att båten skulle stjälpas vid en tvekamp med denna jättelake.

Så - var det kanhända tre storgäddor Hedenvinds mamma såg på grundet? Och var det kanske Söråns jättelake, som spökat för alla de tjugotal ögonvittnen, som meddelade Erik Brännholm sina iakttagelser i början av 1930-talet? Eller vad var det som hände med doldisen bland våra sjömonster, det mystiska Flåsjödjuret?

Stora sjöarna i Flåsjön.
Mera om "hållet" i Flåsjöns botten.

När Tåsjö by togs upp av finnarna, var det rörfiske i sjön ute på ett grund mellan denna by och det mitt emot liggande Lövvik, där också en finne slagit sig ned. En tid bortåt fiskade de båda byarnas åbor i sämja på grundet, och många voro de tunnor rör de togo där i "gångstiden" om höstarna. Men slutligen råkade de att bli osams. Då sade tåsjögubben till lövviksfinnen: "Hädanefter skall du slippa se röra, så behöver du ej gräla", och så kastade han en tallrot i sjön med en besvärjelse att så länge något av den var kvar skulle ej rör fångas där. Sedan den tiden har sällan någon rör kunna fiskas i Tåsjön.

Säggen förmäler, att rören i följd av trolldomen gått över till Flåsjön genom ett hål i stranden, såsom lövviksfinnen en dag med egna ögon vart varse.

Ur Erik Modin: Gamla Tåsjö. sid 339.

Storfisken vid Strandhällan.

I början av juni 1935 satt undertecknad på en hälla vid stranden av Flåsjön. Jag hade cyklat från Havsnäs och stannade vid Strandhällorna. Solen gassade och sjön låg alldeles spegelblank. Plötsligt kom en fisk lojt simmande mot stranden. Det var lugnt, och jag såg den tydligt mot den ljusa botten. Den var stor - mellan en och två meter tyckte jag. Jag satt alldeles stilla. När fisken kommit två eller tre meter från stranden, stannade den. Jag tyckte den stirrade på mig. Plötsligt gjorde den ett svep med stjärten och försvann mot djupare vatten. Jag vågade inte berätta om min fisk, förrän jag frågat Ante Olsson, om det verkligen fanns fiskar på över metern i Flåsjön. "Det gör det", sa Ante, "du behöver inte va rädd att bli utskrattad".

Birger Källberg.

Stora sjöormen i Flåsjön.

Ordstav efter "Å Ol Johanna i Flåsjön".

I Härnösandsposten för år 1884 omtalas, att ett par resande trovär-
 diga personer, som färdades i båt efter Flåsjön, varseblevo i en
 grund vik utanför Havsnäs by ett stycke från land ett sådant vid-
 under. Djuret ringlade sig fram i vattnet förbi båten, var av ungefär
 fyra famnars längd och till skapnaden som en orm. Huvudet var tjockt
 och stort samt bredden mellan ögonen omkring en aln. Där det for
 fram, lämnade det en bred, grumlig strimma efter sig. Den ene av karlar-
 na lyfte en åra för att slå till djuret men vågade inte av fruktan
 att få båten omvälvd. Personer sade sig även från land ha sett till-
 dragelsen, och i trakten trodde man fullt och fast, att det var sjö-
 ormen som visade sig. Även förut lär den ha setts i samma sjö.

sålde han spik.Ola beställde 10 lådor.Resanden, som märkt att Ola
Ordstäv efter "í Ol Johansa i Alanäse".

Berättade av Ernst Palmqvist (Ha 309).

Olof Johansson, kallad Ol Johansa, var bonde och ägare till skogsmar-
ker, som till arealen var lika stora som mindre kyrksocknar. Dessutom
var han diversehandlare och gästgivare. Att han affärade med hästar
var självskrivet, han var ju jämte. Ol Johansa blev med tiden ganska
förmögen, och det berodde nog på olika omständigheter. Att han fick
ärva pengar är sant, men Ol Johansa var ett affärsgeni, det måste ock-
så erkännas.

Jag skall också nämna, att det trävarubolag, som först etablerade sig
i Alanäs, köpte avverkningsrätten och skogsmarken för en ringa penning,
mot att säljaren fick löfte att äga förtur, när det gällde timmerdriv-
ning och på våren flottning. Det blev liv och rusch i skogarna. Ol Jo-
hansa kom i gynnsamt läge, han fick sälja hästar och han fick levere-
ra varor från sin butik. Även gästgiveriet blomstrade upp. Provryttare
och resande för grossistfirmor blev välkomna gäster.

Det var en sådan gäst, som en arla morgonstund kom ut och sökte efter
ett visst ställe. Han mötte gästgivaren själv och frågade var toalet-
ten fanns. Säkerligen hade Ol Johansa inte hört den benämningen på
det lilla huset förut. Men han ville inte medge sin okunnighet utan
svarade, "Å, det blir väl någa rå i våra".

Det här hände, när decimalvågen började användas här i Alanäs. En gum-
ma kom för att köpa 10 kilo vetemjöl. Ola öste i så mycket han tyck-
te var lämpligt i en säck, som han lyfte upp på vågen. Men i hastighe-
ten satte han en 10 kilos vikt på vågen i stället för en en kilos
vikt. Ola öste i skopa efter skopa, men vågen gav inte något utslag.
Ola kunde inte komma på vad det var för fel med decimalvågen. Till
slut sa han till gumman: "Ta du sättjen och gå. Ja ger mä helsiken på
att då räck".

En handelsresande besökte Ol Johansa och gjorde en del affärer, bl.a.

sålde han spik. Ola beställde 10 lådor. Resanden, som märkt att Ola inte var småaktig, frågade om han inte fick sätta till en nolla. Svaret blev: "Ja, dä ä int så noga med en nolla av å tell". Ola fick spik så att det räckte många år framåt. Så kom den gamla historien till: Han krökte se dann harrn, men dä ä tur dä finns fler. När spiken krökte sig, fanns det fler att köpa i Alanäset.

Någon vidare bokhållare var inte Ol Johansa. Han gjorde några krumelurer i kladden. En gång krävde han en kund på en ost, men kunden nekade. Någon ost hade han inte köpt men däremot en slipsten, och den var han skyldig för. "Å, helsicken", sa Ola, "je har glömt å göra håle tin".

Många från äldre tider var ordfattiga men slagfärdiga i sina svar. En man som bodde utomför byn hade haft otur. Bostaden hade brunnit ned. Efter någon tid kom han att göra ett besök i ortens affär. Där träffade han en bysbo, som på något sätt ville beklaga hans olycka. "Ja har hört att det brunnit för dej". "Ja, dä ha dä", blev svaret. Bysbon frågade vidare: "Brann dä opp alltihopa?" "Ja, dä rack inte te håller", fick han till svar.

--+

Hugo Näsström i Ringvattnet har på sidorna 11 och 12 i detta häfte berättat ytterliga några historier om Ol Johansa.

Historien om osten och slipstenen bevisar ju, att Ol Johansa inte kunde skriva. Skrivkunnigheten var på den tiden inte större, än att handelsmännen ibland måste föra bok med hjälp av symboliska tecken. Om en person exempelvis köpte en säck salt, ritade handelsmannen i sin bok en säck, som markerade varan, och en figur som fick representera kunden. Slutligen kunde denne få bekräfta skulden med sitt bömärke. Men det hände att anteckningarna feltolkades, då handelsmannen ville ha sin fordra inlöst. En säck salt kunde bli en säck mjöl, och sådana misstag gav ibland anledning till bittra gräl och ibland slagsmål.

I sin bok "Saltlake och blodvälling" berättar Lisa Johansson en lus-

tig episod om en sådan händelse som utspelades i Vilhelmina. Läs den. Du kommer att bli förvånad.

"En gång kommer så en forbonde med ett lass varor från Anundsjö till en av handelsmännen i Vilhelmina. Då han spänt för och skulle köra hem, frågade handelsmannen, om han handlat allt han behövde för sommaren. Bonden hade då redan köpt sommarföa, som det hette, både åt sig själv och andra, men glömt att köpa slipsten.

Handlaren rullade då fram en stor slipsten och lovade att vänta med betalningen tills bonden nästa gång körde hem ett lass handelsvaror från Anundsjö åt honom.

Det gick en lång tid, och skulden blev bortglömd. Men en dag, då bonden kommer in i butiken, säger handlaren åt honom:

- Hör du, jag såg i boken häromdan, att du är skyldi mej för en ost.

- Nää, sa bonden, dä ä ja int.

- Joo, vidhöll handelsman.

- Nää, sa bonden än en gång, men en sclipsten ä je skylle deg för men ingen ost. För jeg söm har mestä koena tå all i byn, va skull jeg ve 'n?

- Ja justja, sade då handelsman, jeg har glömt göra hål på 'n.

Bli nu inte alltför förvånad. Det händer då och då att samma anekdoter, samma sägner berättas på olika håll i landet - om än med något annorlunda ordval. Så är också förhållandet med sägnen om bonden, som sköt de fem rövarena. Sådana sägner brukar kallas vandrings-sägner.

Viktor Persson skriver om kärleken.

Ri 91.

Jag är född som majbarn på sista året av föregående sekel i skogsbyn Ringvattnet i norra Jämtlands finnmark. Mycket skvallrar om att jag har finnblod i mina ådror och är av samma släkte som Hjalmar Strömer och sagoberättaren Gustav Hedenvind-Eriksson av Gubbhögen. Dock torde detta förnämliga påbrå inte hjälpa mig i mitt berättande, därför att jag endast har $4\frac{1}{2}$ års folkskola. Men trots detta drömde jag i min barndom "att när jag blev stor och fullvuxen, skulle jag avancera och bli en välbeställd professor i vältalighet". Men av dessa mina drömmar blev intet.

Mina föräldrar tyckte väl att stugan och skogsbyn däruppe i finnmarken hade blivit i minsta laget, när barnskaran hade ökat till åtta. Därför blev det att flytta från byn till mera civiliserade trakter i närheten av Östersund våren 1903. Målet för flyttningen från finnmarken var jägmästargården i Torvalla, och jag en fyraårig parvel var ett av kollina på flyttlasset. Jag minns, när vi sjöledes tog oss över Hammerdalssundet, där färjkarlarna med någon sorts inrättning drog färjan över sundet med handkraft. Det är det enda reseminnet hittills.

Vi kom omsider fram till jägmästargården, och den stora stugan med de många rummen imponerade förstas på oss finnmarksbarn. Det var min bror Jöns och jag som först av alla syskon kom till Torvalla. Vi fick stanna kvar där, medan far och mor reste tillbaka till Ringvattnet för vidare bestyr och för att hämta de övriga sex i barnaskaren. Jöns och jag hade det alldeles förträffligt i vår nya omgivning. Och tänk så mycket att beskåda! Ångloken som tuffade efter järnvägen var det mest imponerande förstas. Dessutom hade vi en särskild husa från en av granngårdarna. Hon hette Elsa och hennes mor var änka.

Vi två barn skulle så klart hålla vår husa med sågad och kluven

ved varje dag. Det gick till så att min bror, som var fyra år äldre, skötte sågen medan jag satt uppe på vedträt på sågbocken. Sedan klöv min bror det sågade, och jag lade det mellan två pinnar nedslagna i jordgolvet i vedlidret. När måttet var fyllt räckte det för dagens behov.

De första bruna bönor jag ätit i mitt liv var när Elsa en dag serverade sådana med amerikanskt fläsk, vilket jag än i dag minns att jag tyckte det var hjärtans gott. Det senare matslaget har jag alltid kallat min livrätt, och trots alla grönsaksätarens påståenden har jag ändå blivit något över de åttio åren, tack och lov.

Mina barndomsår var bekymmersfria och glättiga, när man aldrig hörde att det ekonomiskt fattades något, och på så vis var jag helt oförstående för ett fattigare förhållande. Men när jag senare i mitt liv erfarit en nyttig lärdom, då man ibland tyckte, att det fattades nästan allting.

Jag hade nu nått den mogna åldern av sju år, och mina första lärospån fick jag i Ordenshuset i Torvalla. Lärarinnan hette Brita Byström, och hon bodde i ett oansenligt rum i samma hus som skolan.

I de tre första klasserna i småskolan gick vi bara på vårterminerna, när det var sammankörning med Ope, som hade sin undervisning på höstterminerna. Min sammanlagda skolgång blev på så vis endast $4\frac{1}{2}$ år.

Vi hade även söndagsskola där i Ordenshuset. Vår lärare var Brita Pålsson, hustru till kommunal- och riksdagsmannen Mikael Pålsson i Torvalla. De bodde i den s.k. Snickarkallegården rakt över vägen från skolan, numera Ekströms. Hon var antagligen missionsförbundare, för vi hade våra söndagsskolfester i Ope missionshus.

När man nu klarat lärdomsskolan, så ansågs man kapabel att gå ut i livet. Det var bara ett som fattades. Man måste ta "mogenhetsexamen" och gå hos prästen. Detta skedde 1913, då vi i Brunflo församling hade fått en ny kyrkoherde, nämligen Carl Skog. Vi barn tyckte, att han var lite för nitisk, när han gav oss så långa läxor, att vi måste

sitta uppe halva nätterna för att läsa. Men en dag då Carl Skog kom till sockenstugan för att förhöra oss, så beklagade han sig djupt. Han hade inte kunnat sova på natten, enär han givit oss bakläxa och lika lång läxa till att läsa in. Han bad oss nu samfällt om förlåtelse för sitt oförstånd och efter detta blev våra läxor kortare, men vi skulle fortfarande gå i kyrkan varje söndag.

Vi hade på hela vintern inte fått gå tillsammans med flickorna, när vi förhördes på läxorna, enär vi pojkar gick på förmiddagen och flickorna på eftermiddagen. När vi mötte dem på hemvägen, blev det ett väldigt "purrande", och vem vet - kanske kom de försent till sitt förhör i sockenstugan.

Men nu hade vi kommit så långt i vårt läsande, att det var dags för fotografering, och då måste vi ju så klart få vara tillsammans. Men nåde den av oss som kastade ett öga åt flicksidan till, för då riskerade man att hamna i skamvrån.

Den dagen vi skulle fotograferas, körde jag med häst och trilla till sockenstugan, och två av läskamraterna var också med. När vi kom mitt för ett torpställe i Optand, kom en av våra läskamrater utspringande därifrån och vinkade, för hon ville nämligen åka med oss. Vi tre ute på vägen väntade, för hon var inte färdigklädd. Jag satt där och filosoferade och tyckte förstås, att den där torpstugan var onaturligt liten och oansenlig i jämförelse med jägmästargårdens stora stuga, där jag bodde.

Ödet var då helt fördolt för den filosoferande körsvennen. Om några år mötte jag min ungdomskärlek, en vacker brunett med svarta ögon. Och kan man tänka sig - hon var släkt med familjen i den lilla torpstugan. Hon kallade föräldrarna till flickan som ville åka med oss för morfar och mormor, och flickan där var moster till min ungdomskärlek.

Den kärleken höll i sig, så en vacker dag blev vi sammanvigda till

till ett, och det måste ha skett helt korrekt för det skedde på
pastorsexpeditionen i Östersund. *ÖP:s trycksvärta en kvinnlig och*

Vi fick vår första bostad hos mina svärföräldrar. Vi bodde fritt,
därför att jag, sedan jag slutat mitt arbete för dagen, avverkade
och körde hem all småved för husets behov. Eftersom det fanns häst
i svärfarsgården, så gjorde jag först vårbruket där och sedan på
torpstället, där gammelmorfar och mormor bodde. Det gjorde jag i
fem år, och det gjorde mig till gunstling i deras ögon.

Gammelmorfar blev ensam, då hans hustru gick bort, och han vistades
nu hos sin äldsta dotter och måg, och så blev det resten av hans
liv. Han hade börjat fundera på vem som skulle ta vid på torpet, och
en dag sa han resolut, att det inte var någon annan än jag, som skul-
le få köpa hans torp, och köpet gjordes upp hösten 1928.

Vårvintern 1929 var jag cirkelsägare på Sahlsbergsgården i Torvalla,
och kvällar och nätter användes till upprustning av min ägandes
torpstuga - inmurning av järnspis m.m. Min granne Hjalmar målade
och snyggade efter väggarna med tapeter och målade taket. Nu var
stugan inflyttningsbar, och det skedde den 29 maj 1929. Man kan för-
stå, att det var stor glädje, när flyttlasset med de enkla prylarna
närmade sig den lilla stugan. Allvaret tog nu sin början, *Jordbruk*

Men säg mig den glädje i denna världs som består, ty inom knappa fem
år gick min ungdomskärlek bort, och jag stod där ensam med fem min-
deråriga barn. Tack vare en uppoffrande moster till barnen kunde vi
reda upp det hela, och jag önskar, att hon en dag kan få en stjärna
som lyser klar för hennes uppoffrande och kärleksfulla gärning.

Var min ekonomi förut i skralaste laget, så blev den inte bättre
under 30-talets arbetslöshet med en avlöning av AK på 15 kronor
i veckan. På denna summa skulle familjen leva. *han och brodern Jöns*

Då jag en dag i all förtrolighet lite smått bekladade mig för min
svärfar, som var förste garant för min skuld, fick jag det lugna och
hoppingivande svaret: "Hjälp dig själv så hjälper Gud dig ock". Och

vattens (Bl 86). Jöns och Märta hade flera barn. Deras yngsta dotter

kan man tänka sig, det gick vägen.

En lycklig dag hördes tack vare ÖP:s trycksvärta en kvinnlig och len röst i telefonen. Hon erbjöd sig att komma till vår lilla stuga, och hon är här än i dag, och vi har det mycket bra.

Här slutar den 80-årige Viktor Persson sin berättelse.

-+-

Det dröjde inte länge förrän följande meddelande stod att läsa i ÖP: "Vår käre Viktor Persson, född den 6/5 1899, har hastigt avlidit. Optand den 8/12 1980. Mimmi".

Följande nekrolog fanns att läsa i ÖP:

Småbruksägare Viktor Persson, Optand, Brunflo, avled natten mot måndagen efter några timmars sjukdom i en ålder av 81 år. Den bortgångne var född i Ringvattnet i Alanäs församling och kom redan 1903 med sina föräldrar till Torvalla, Brunflo, där han växte upp på deras jordbruk. Viktor Persson kom till Optand 1920, där han 1923 ingick äktenskap. Han blev änkeman redan 1934. Nio år därefter ingick han nytt äktenskap. Den bortgångne ägde och brukade ett mindre jordbruk i Optand. Under de aktiva åren var han en skicklig och mycket anlitad arbetare. En månad varje år under ett flertal år arbetade han i Östersund med att såga is. Annars arbetade han vid cirkelsågverk på olika orter. Han var en duktig fiolspelman och tillverkade också fioler. I Brunflo gamla kommun var han en period ledamot i kommunalfullmäktige. Närmast sörjande är maken Ingeborg (Mimmi).....

-+-

Viktor Persson berättar i det föregående, att han och brodern Jöns hjälptes åt med vedhuggningen i Torvalla. Denne Jöns gifte sig 1917 och återvände då till Ringvattnet, där han övertog fädernegården. I 28 år skötte han och hans fru Märta om telefonstationen i Ringvattnet. (Ri 86). Jöns och Märta hade flera barn. Deras yngsta dotter

Vanja är gift med Tage Gustavsson i Lidsjöberg (Li 25), f.d. handlande. Familjen bor fortfarande kvar i Lidsjöberg. Jag har hälsat på (våldgäst) dem ett par gånger. Då fick jag inte bara kaffe. Jag fick också se deras släktpaper - till och med låna hem dem och kopiera av dem. Bland dessa paper fanns också det tidningsurklipp, som ni just läst: Viktor Persson skriver om kärleken.

Viktor Persson var en mycket noggrann släktforskare. De flesta av hans uppgifter stämmer med de uppgifter jag lyckats få fram. Vi ha ju båda forskat efter förfäder till Bertilsönerna i Lillviken. Jag skall inte redogöra för Viktor Perssons forskningar nu. De är allt för omfattande. Det får bli en annan gång.

Ett enda undantag tänker jag emellertid göra. Viktor Persson har berättat om Lisa Larsdotter, som föddes i Harrsjöhöjden den 12 okt. 1866. Den berättelsen är allför dramatisk för att bli bortglömd.

Men först några ord om Lisas familj. Fadern hette Lars Halvarsson och var född i Offerdal året 1819. Modern Brita Mattsdotter var född den 25 sept. 1823 i Mattmar. Det fanns flera barn i familjen:

s Gustaf Larsson, som genom en olycka blev sjuklig i hela sitt liv,

s Mattias Larsson, som blev hemmansägare i Optand, Brunflo,

d Brita Larsdotter var husföreståndarinna hos Lars Jonsson i Ringvattnet (Ri 47) och sedan hade samma tjänst hos Jonas Broström (Ri 9).

d Märta Larsdotter, gift med Erik Ersson i Lillviken (Li 24). En av deras söner Gustav Albin Eriksson blev gift med Ester Jansdotter (Li 16), dotter till Jan Jansson och hustrun Ingrid Maria (Li 44) - sonsondotter till Bertil Bertilsson i Lillviken,

d Sigrid Helena Larsdotter, gift med Nils Petter Sandqvist i Långsele, Dorotea. Föräldrar till Paulina Broström i Gubbhögen (Sil 12) Anna Mårtensson i Alanäset (Al 117).

d Agnes Larsdotter, gift med Elias Johan Ersson i Långsele, Dorotea,

d Judit Elisabet Larsdotter, kallad Lisa.

Viktor Persson påpekar att berättelsen om Lisa är en avskrift ur boken "Byalaget" - berättelsen om byarna Långsele - Högland med omnejd i Dorotea socken.

" Yngsta dottern Lisa föddes den 12/10 1866 i Harrsjöhöjden, dit föräldrarna flyttat efter att ha förvärvat ett skogshemman. På denna fastighet lånade ägarna 500 kronor av ett skogsbolag mot löfte att bolaget skulle få avverka en viss mängd skog som betalning. Bolaget upprättade ett som makarna trodde skuldebrev, vilket de även undertecknade. Makarna var dåligt läskunniga och genom denna underteckning visade det sig, att de avskrivit sig hela hemmanet. Makarna blev helt utblottade, men bolaget blev skyldigt att betala födoråd till de gamla.

När Lisas mor sedan blev ensam, flyttade hon till sina döttrar Agnes och Sigrid i Högland. Som födoråd lämnade då bolaget två säckar mjöl till Elias Johan Ersson och Nils Ivarsson, som var hennes svägrar (se familjetabellen ovan).

Eftersom Lisas föräldrar inte hade några möjligheter att mätta de nio barnen hemma i den lilla byn, måste de finna på något sätt att skaffa föda. Det var under de svåra hungeråren efter missväxtåret 1867, vilka efterdyningar fortsatte många år framåt.

En dag drog de åstad med en son på fyra år och dottern Lisa, som ännu ej fyllt två. De tänkte vandra söderut mot kusttrakterna, dit de varit en gång förut. De övriga barnen lämnades hemma att själva finna utvägar att mätta sig. Det berättas, att de gick omkring i gårdarna och tiggde. De ömhjärtade grannarna gav dem en skvätt mjölk eller något annat ätbart, fastän de själva hade det alldeles för knappt. Då inte detta förslog, brukade de tugga på skolappar eller läderbitar. Trots detta var de ändå tvungna att slakta en get under föräldrarnas frånvaro.

Vandrarna fortsatte oavbrutet sin färd vidare söderut. De tiggde föda och husrum, och på så sätt kom de slutligen fram till Härnö-

sand. Där blev de omhändertagna av en brukspatron Kämpe. De blev så betagna i lilla Lisa, att de bad att få behålla henne. Detta gick föräldrarna med på, då de därigenom fick en mun mindre att mätta. Lisa blev lagenligt makarna Kämpes fosterdotter, och hon uppfostrades enligt den tidens sed och i likhet med fosterföräldrarnas egna döttrar.

Kämpes flyttade sedan till Stockholm, där Lisa växte upp. När hon konfirmerades, fick hon veta av fosterföräldrarna, att hon var deras fosterdotter. Hon blev helt chockad och kom aldrig riktigt över detta svek, som hon tyckte att hon utsatts för. Kämpes gjorde allt för att hon skulle finna sig tillrätta och sände henne för en sista polityr till Tyskland på en flickpension. Där fick hon lära sig etikett och ett fint uppträdande. Efter hemkomsten fick hon nu göra sin entré i sällskapslivet, eftersom hon var giftasvuxen. Hon umgicks i de bästa kretsar och rosade sig bland ädlingar och kungligheter. Hon valde och vrakade bland de uppvaktande ungherrarna och fastnade slutligen för en kapten i det militära. Tyvärr satte sig fosterföräldrarna emot ett giftermål med en militär. I dennes ställe valde de en stadsfiskal Bergström i Stockholm, som Lisa gifte sig med - mot sin vilja. Makarna Bergström fick en son Gustaf, som dog vid c:a 2 års ålder. Äktenskapet blev synnerligen olyckligt men ej långvarigt. Stadsfiskal Bergström blev sinnessjuk och intogs på hospital, där han under sina sista dagar skrev en avskedsdikt till Lisa med följande lydelse:

Jag önskar blott dessa sista dagar
ett ord från dig, ty dig jag älskar.

Du mig behagar, ett ord mig giv.

Jag skjutit bort mig må du förlåta.

Nu plågas jag. Ej hjälper det mina ögon gråter

båd natt och dag.

Om så vi råkas i det högre livet,
 så tror jag visst, att jag skall äga
 och återvinna vad här jag mist.

August Wilhelm Bergström
 Stockholm. (död den 6/6 1896).

Då gjorde sig Elsa fri från sina fosterföräldrar, egensinnig och stursk som hon var till sin natur. Hon reste till Norge, där hon sammanbodde med en man, som hette Olsén, och med honom fick hon en dotter. Där hade Lisa en svår tid. Bortskämd som hon var av sitt tidigare bekymmerslösa liv, fick hon nu pröva på vad verklig fattigdom vill säga. De dagar hon hade pengar, fick de rulla som förr eftersom ekonomi och sparsamhet för henne var okända begrepp. Andra dagar var hon nödgad att stilla sin hunger med skulor och tidigare slängda matrester. Hennes brokiga liv med våldsamma växlingar mellan välstånd och fattigdom gjorde henne bitter och desperat. Hennes häftiga humör gjorde inte heller saken bättre. Hon hade även vissa spritproblem, som en följd av de goda åren.

Lisas fosterföräldrar försökte att hålla sig underrättade om hennes möjligheter att klara sig, och genom fostersystemen, professorskan Jenny Öhman, Stockholm, ordnades det så, att Lisa fick komma till Högländ, nära sin födelsebygd, och där hade hon två systrar, Agnes och Sigrid. Där fick hon bo med sin lilla dotter hos sin äldsta syster Agnes. Ibland gav hon sin av i vredesmod till sin andra syster Sigrid men vistades där endast sporadiskt eftersom månatligt underhåll betalades till Agnes make Elias Johan Ersson. Detta underhåll betalades punktligt till honom genom Jenny Öhmans försorg. Lisa fick dessutom ofta paket innehållande kläder, tidningar och presenter från fostersystemen. Från Frimurarorden i Stockholm fick Lisa även varje jul en mindre summa pengar.

Så levde Lisa sitt liv i Högländ i mer än 30 år. Under sin första tid blev hon ibland anlitad av gästgiveriet som trevnad och för-

ströelse för gästerna. När hon blev äldre gick hon omkring som en fin liten änkenåd med silverdosan i kjortelfickan. Alltsom oftast tog hon sig en nypa, sniffande och nysande av välbehag. Dagarna för-drev hon med att gå omkring i gårdarna, då hon alltid bar med sig en kortlek, med vilken hon lade stjärnor och spådde dem som så öns-kade. Under dessa besök hos grannarna berättade hon stundom små epi-soder ur sitt liv. Då hade hon roat sig på stora baler och bland annat dansat med prins Eugen.

Barnen i gårdarna fick små presenter, sagoböcker och dylikt, som hon erhållit från sin välgörarinna Öhman. Lisa läste ibland för barnen ur de trevliga sagoböckerna, där bl. a. följande fanns att läsa:

På en tall i slättermossen satt en afton jägargossen.

Då kom trollets dotter farm, satte sig på samma stam.

Ingen vet vad gossen kände, när hon gröna ögon vände.

Men med ens hon sade: Du, jag vill bli din lilla fru.

Min han ryckte ur sin taska snabbt sin goda jägarflaska,

drack en klunk och ropte: Hej! Nix, min unge, skål på dej!

Och med ens den sköna fröken svann i skogen bort som röken.

Åren gick, och ena systemen Sigrid dog efter att ha legat förlamad i tio år. Det var 1923, och fem år senare blev Agnes änka. Lisa togs då omhand av Agnes son Elias och hustrun Tilda. Lisa, som aldrig fann sig riktigt tillrätta någonstans, flyttade efter en tid till systerdottern Nina. Dottern i Tåsjö tog hand om Lisa ett tag, men som det inte gick så särdeles bra, reste Lisa tillbaka till Hög-land igen.

År 1939 dog Agnes, och Lisa tillbringade sina sista år i Högland hos systerdottern Brita Lisa. Det ordnades sedan plats för henne på ålderdomshemmet i Tåsjö, men där trivdes hon inte alls utan bö-nade och bad att få flytta till Dorotea. Denna begäran bifölls, och på ålderdomshemmet i Dorotea vistades hon till sin död den 17 nov. 1948".

Praktiske Eriksson.

Frågar jag om du känner någon med namnet Jakob Eugen Eriksson, skannar du säkert på huvudet. Men om jag säger "Praktiska Eriksson" kanske du ler igenkännande - åtminstone om du är något till åren kommen.

Jakob Eugen Eriksson föddes i Lillviken i Alanäs socken den 9 aug. 1863 (se Li 52). Tidigt flyttade han till Östersund. Den 6 juni 1887 startade han och blev föreståndare för Östersunds Praktiska Skola. Eleverna undervisades bland annat i handelsvetenskap och språk samt "flera för det praktiska lifvet nödvändiga ämnen". Det var denna skola som gav Jakob Eriksson namnet "Praktiska Eriksson".

Omkring sekelskiftet var Jakob Eriksson bosatt i Lugnvik. Han var ideellt lagd och medlem i IOGT-logen Lugnviks Hamn. Dessutom hade han flera styrelseuppdrag, bland annat i IOGT. Jämtlands Handelsbokhållareförening tillkom på hans initiativ, och när han dog 1941 var han hedersmedlem i denna förening.

Under den tid "Praktiska Eriksson" var bosatt i Lugnvik fanns ingen annan förbindelse med stan än hästskjuts. Men man kunde också använda nedre delen av kroppshalvan, som ju är tvådelad för att vi lättare ska kunna ta oss fram till fots. Och fram tog sig "Praktiska Eriksson". Ända till Östersunds Centralstation, där han den 21 oktober 1901 stegade in och köpte en gångbiljett för två kronor.

Innehavaren av en sådan biljett hade rätt att gå på järnvägsspåret mellan Lugnvik och Östersund. Ja, mellan Ystad och Haparanda om han så önskade. Järnvägsspåren var både rakare och renare att vandra på, än den under sommaren leriga och på vintern dåligt plogade landsvägen till stan.

Sin "praktiska skola" hade Eriksson tidvis på tre olika ställen i Östersund. Men när Birka Folkhögskola började sin verksamhet 1901 blev konkurrensen om eleverna alltför kännbar för Östersunds Praktiska Skola, och efter några år lades skolan ner.

De sista aktiva arbetsåren sysslade "Praktiska Eriksson" med privatlektioner, bokföreläsning och platsförmedling. Sin fritid tillbringade han på sitt sommarställe i Drolviken på frösösidan. I sällskap med sin gode vän Oskar Lind från Lindtorpet vid Rödösundet brukade han fiska. De båda gentlemännen var mycket noga, när de lade ut sina nät. Näten skulle läggas väster om färjleden och i en tänkt linje från Rödöns kyrka till "Tre Tallar" ovanför Knytta, där tre kvinnor utpekade som häxor brändes på bål för c:a 350 år sedan.

Enligt sägnen växte en tall upp ur askan på varje plats, där de tre kvinnorna blev brända. Dessa tallar blev sedan fridlysta.

Eriksson var en mycket noga med allt han företog sig. Att han varit lärare och föreläsare visade han prov på en söndag i mitten på 1930-talet, när han hade några kaffegäster runt kaffebordet på tomten till sommarstugan i Drolviken. Han höll då en mycket saklig och detaljerad föreläsning om Thomas Alva Edison, glödlampans uppfinnare.

Sporadiskt medverkade Eriksson med artiklar i Jämten. Bland annat skrev han i 1937 års upplaga om Flåsjöns första ångbåt Svalan. I 1931 års upplaga berättar han om vittorna.

Jakob Eriksson var gift. Hans fru hette Hanna. Hon var född 1869 i Tåsjö och syster till den kände komministern, folklivsforskaren och hedersdoktorn vid Uppsala universitet, Erik Modin, född i Tåsjö 1862.

Dr Erik Modin blev komminister i Linsell 1893, varefter han så småningom sökte och fick platsen som komminister i Multrå 1904. Han blev regementspastor vid Västernorrlands regemente 1906 och vid Norrlands trängkår 1911.

Modin är väl mest bekant för oss alanäsbor genom sin bok: Gamla Tåsjö.

Något om vittrorna.

Upptecknad av Jacok E. Ericsson.

När vittrorna lånade getterna.

I Lillvikens by i Alanäs socken var getterna borta några dagar.

Skallgång verkställdes och hela skogen genomsöktes. men några getter fann man inte.

Någon dag senare gick undertecknads fader, Erik Karlsson (Li 52), ensam ut till Rövyhålet (Rövarhålet) och lockade på getterna. Då svarades det: "Erik, getterna är här", och han hade med ens getterna omkring sig. De hade ej farit illa av sin bortavaro, så att de sinat, utan de tycktes också ha blivit ordentligt mjölkade.

Vittrorna i Klingerselbodarna.

Vid Gismusnäset i Lillvikens utmark, där några av byns bönder hade sina fäbodlar, tycktes det finnas gott om vittror. De hördes flera gånger där. En natt, när slätterfolket låg i en lada, hördes bjällror samt lock på korna: "Ålan, Hålan, Smålan, Viplan o. s. v."

En gång sammanträffade min kusin med vittrorna i fäbodarna, då de uttalade en önskan att helst få hålla till där. Och då boskapen inte tycktes trivas där, beslöt bönderna att överge dessa fäbodlar, som sålunda lämnades åt vittrorna.

När vittrorna vilade i ett torp i Lövberga.

I Lövberga, Alanäs socken (nu Ströms socken), kom vittrorna en natt till ett torp, gjorde upp eld, slaktade en get, kokade den, åt och vilade. Torparhustrun och några av barnen blev till en början rädda, men det syntes ej vara någon fara. Medan vittrorna vilade, var boskapen synlig, men när de bröt upp, försvann den. Detta inträffade i slutet av 1800-talet.

När vittrorna inte tålde kyrkklockorna.

På 1850-talet, när kyrkan byggdes i Bergvattnet, Dorotea, och kyrk-

klockorna började ringa, hördes bjällerklang, och vittrorna sjöng: "Vi skall flytta från Bergvattnet till Skallervattnet". De tålde tydligen ej klockringningen.

Vittrorna som rådgivare.

När de första bebyggarna i Långsele, Dorotea socken, Lars Ersson och Helena Israelsdotter, enligt sägnen i slutet av 1790-talet kom till platsen, hade de en ko med sig och bar sitt bohag i en mes. Kon band de fast vid en gran, under vilken de själva bodde, tills de hunnit bygga en stuga.

I början hade nybyggarna otur med boskapen. Men en natt kom en vitterkvinna in till dem och sa till Helena, att hon skulle stiga upp och se till kon, som höll på att kalva. Kvinnan sa vidare, att det skulle bli en svart och en vit kalv, som de skulle låta leva, så skulle hon få lycka med boskapen. Helena gjorde så, och boskapslyckan följde henne hela livet.

Som det var gott om harar i trakten, satte Helena en kväll ut fem snaror omkring en liten tjärn. På natten kom samma kvinna in till dem och sa åt Helena: "I morgon skall du i god tid vittja snarorna, så får du en hare i varje snara, men du skall ta upp snarorna, annars sker en stor olycka".

Helena vittjade snarorna och fick de fem utlovade hararna, men hon tyckte, det var skada att så snart ta upp snarorna, så hon gick hem. Hon gick av en händelse in i ladugården och fick till sin förskräckelse se, att deras bästa ko höll på att strypa sig, och hon kunde ej hjälpa kon. Helena kom ihåg kvinnans ord och skyndade sig att ta upp snarorna, varefter allt i ladugården blev i sin ordning.

Hur Gammal-Anke sköt vittrorna.

I en gammal ladugård i närheten av nuvarande Tåsjö kyrka fanns vittror. En kväll på hösten, då smålreaturen skulle in i ladugården, motades de av de osynliga vittrorna med deras hyssjande. "Gammel-Anke",

gummans namn på äldre dagar, bad då mågen gå efter bössan och skjuta in i ladugården. Han gjorde så, men ändå motades djuren. Då sade gumman: "Du kan in laadd, ta hit börssa, så skä je skjoot!" Gumman laddade och sköt, och då "jämre" det inne i ladugården, men djuren gick sedan obehindrat in.

--

Per Larsson i Rörström, död 1682 i Havsnäs (Ha 218).

År 1672 kom det ut ett rykte om något riktigt förskräckligt, som skulle ha hänt längst uppe i Ångermanland i Tåsjö socken. Där skulle nämligen en man haft tre trägudar utskurna på ett träd i skogen. Ryktet spred sig och väckte stor uppmärksamhet.

Den man, mot vilken de förskräckliga misstankarna riktade sig, hette Måns i Hoting, och den, som givit fart åt ryktet, var Peder (Per) Larsson i Rörström i nämnda socken. I tre gode mäns närvaro hade denne sagt, att Måns i skogen hade dessa gudabilder, och att han för dem fölle på knä, då han hade någon vrede eller ondsko till någon sin nästa. "I bröstet på träguden satte han då en spik. Slår han den halv in", sade Per, "så blir hans trätebroder sjuk och är sjuk i alla sina dagar, men slår han spiken all in i huvudet, så dör trätebrodern strax".

Länsmannen och tre nämndemän fick befallning att undersöka saken. De begav sig till skogs för att taga bilderna i betraktande och fann verkligen på Måns skogskifte en asp, som enligt ett tingsprotokoll 1674 "för 16 eller 17 år sedan är uti barken bliven avskuren såsom ett beläte"; sedan hade trädet årligen utväxt mer och mer, efter ingen bark kunde därpå växa!

Detta var vad synemännen fann. Att en bild varit skuren i aspen, var således ett faktum. Men vad den skulle föreställa omtalas ej närmare. Per Larsson, angivaren, stod ej heller längre vid sitt ord,

när saken kom före vid rätten i Ramsele i januari 1674, utan uppgav sig i sin åldomssvaghet ha sagt dem efter sin i Jämtland boende sons fåkunniga tal, (sonen är Isak Persson, Ha 315). Om denne son heter det, att han härom ej hade något besked. Måns, den anklagade, framträdde själv på tinget och ville sig edligen befria, att han aldrig dyrkat samma beläte eller brukat det till något ont. Per föll ock till föga. I anseende till hans bön och hans ålder av inemot 90 år gav målsägaren honom till, och han slapp med att betala rannsakningsmännen för deras omak och plikta 3 mark för läppegäld (böter för okvädingsord).

Det var sålunda ej så farligt med detta avgudereri, som man trodde sig ha kommit på spåren. Det står emellertid fast, att åtminstone en gudabild funnits i trädet. Att någon för ros skull skulle ha huggit ut den, låter ju tänka sig, men då bilderna kallas för trægudar och denna benämning väl varit använd i trakten, måste man tänka sig, att den haft någon kultbetydelse. Då de var tre till antalet, kommer någon kanske att tänka på de bilder av Oden, Tor och Frö, som funnits i avgudatemplet i Gamla Uppsala. Skulle man häri ha att se ett bevis för att dessa gudar långt in i kristna tider haft dyrkare bland allmogen i Ångermanland? En sådan slutsats är icke berättigad.

I den trakt, där detta hände, hade en talrik finsk invandring ägt rum, och denna hade skett i så stor utsträckning, att man emellanåt i domböckerna talade om Tåsjö finnmark. Såväl den 90-årige Per Larsson, som givit fart åt ryktet i fråga, som Måns, vilken skulle ha haft bilderna, var finnar. Detta framgår av d:r Erik Modins bok: Gamla Tåsjö. Där omtalas på sidan 150 den förre som finne och boende i Rörström 1641, och på sidan 133 är Måns nämnd i byn Hoting, där hans fader, finnen Olof Mattsson, säges ha upptagit byn ur dess ödesmål. Det anförda kan således ej tjäna som bevis för den hedniska trons seghet hos befolkningen i Ångermanland men väl hos finnarna i Finland. Professor T. E. Karsten i Helsingfors har i en uppsats "Spår af forn-

nordisk tro och kult i östsvensk folktradition" visat, hur just åskans gud Tor samt fruktbarhetens gud Frö jämte allfadern Oden varit de gudar, som under hedendomen dyrkats i Finland. Och då kan man, synes det ganska lugnt anta, att det varit dessa gudar, som avsetts med de tre trögudarna i Tåsjö.

Norrländsk tidskrift III:4.

Tillägg:

Måns i Hoting, som omtalas här ovan, hette Olofsson i efternamn. Han var ju son till Olof Nilsson. Måns Olofsson är upptagen i jordeboken två gånger, åren 1660 och 1679. År 1656 var finnen Erik Jonsson inhyses (inneboende) hos honom. För detta fick Måns Olofsson böta 40 mark. Det var förbjudet att ha finnar inhyses. Erik Jonsson blev så småningom nybyggare i Ringvattnet (Ri 38).

En lokal forskare har påvisat, att Måns Olofsson i Hoting var den förste kände stamfadern för prästsläkten Björkqvist, dit alltså även biskop Manfred Björkqvist hörde.

Per Larsson är son till Lars Nilsson, som 1615 köpt Rörströms ödeshemman av böleborna för 100 daler. 1639 är nybygget bebott av tvenne åbor. I 1641 års jordebok är under Fielsiö sochn är angett, att den ene av dem är Per Larsson. Per Larsson flyttade på gamladagar till sonen Isak Pedersson i Havsnäs (Ha 315), där han dog 105 år gammal. I Bodum - vår socken berättar Einar Hallström, att Erik Persson och Knut Andersson i Böle stämde en dräng anställd hos Per Larsson för att denne "utan lov och lag tagit deras båt, haft den i två veckor och fördärvat den". Rörströmsmannen dömdes att ersätta båten. Dessutom fick han böta 40 mark. För detta belopp kunde man den tiden köpa både häst och ko, säger Hallström. Det höga bötesbeloppet visar, att man lade stor vikt vid att samfärdsmedlen var fredade.

Stefan Melldahl (Mell).

En och en halv mil nedanför Sjouten strax på norra sidan av Fjällsjöälven, som här kallas Sjoutälven, ligger den lilla byn Norrsjön. Enligt traditionen var en viss Stefan förste nybyggaren på den platsen. Han lär ha slagit sig ner där någon gång på 1820-talet. Kyrkboken visar, att mannen hette Stefan Mell och var född i Kall i Jämtland år 1792. Antagligen kom Stefan till Norrsjön från Tåsjö, ty där var hans hustru född 1809 och uppenbarligen ägare till någon hemmansdel därstädes. I flera år hade Stefan bott i Norrsjön och trott sig vara den fasta bebyggelsens yttersta utpost efter Sjoutälven. Men så en dag, då han var och fiskade borta i Hansselet, en utvidgning av Sjoutälven, fick han se färska huggspånor komma flytande med strömmen uppifrån älven, och då förstod han, att det måtte ha blivit någon ny nybyggare högre upp i dalen. Den trakten var honom alldeles obekant, ty han hade under sina strövtåg inte kommit längre än till området närmast sele. Stefan begav sig nu åstad för att söka upp och bekanta sig med den nye grannen. I 3/4 mil fick han gå, innan han fann, vad han sökte. Det var nybygget Svansselet inom Ströms socken. Här hade helt nyligen Johan Hjelm från Hillsand slagit sig ner i vilda skogen. Johan var född den 26 mars 1795 i Hillsand och gift med Segrin Svensdotter i Vedjeön. De bosatte sig i Svansselet 1833. Stefan och Johan blev mycket goda vänner. Avståndet mellan deras gårdar var ungefär en mil, så de kunde knappast trampa varandra på hämlarna. I varje fall behövde de inte träda varandras intressen för nära, ty de hade båda åt alla håll milsvida områden att upptäcka, utforska och nyttiggöra sig. Johan Olofsson Hjelm, en sonson till Johan Hjelm, beskriver de båda gubbarna som ovanligt stora och som ännu vid hög ålder mycket kraftiga karlar. Stefan fick emellertid lida ohyggligt och länge, innan han dog. Han drabbades nämligen på gamla dagar av läppkräfta. Någon möjlighet att komma under läkarbehandling fanns inte för honom,

utan förstörelsen fick fortskrida ohämmat. Till sist förblödde han genom att ett stort blodkärl på halsen frättes av. Men innan dess hade allt kött på nedre delen av ansiktet frätts bort, så att alla tänderna syntes.

Ur Levi Johansson: Frostviken.

Stefans föräldrar:

Olof Melldahl, född 1748, död 1844 25/9

Maria, född 1757.

Stefan gifte sig 1815 30/4 med änkan Brita Persdotter i Havsnäs (se Ha 3). Brita var född den 18 maj 1776, och hon hade förut varit gift med Erik Andersson från Rörström.

Familjen Melldahl var en tid kyrkskriven i Havsnäs. De hade två flickor: Maja Stina född den 1 febr. 1816 och Bengta född den 19 oktober 1818. Bengta blev gift med Per Frank från Tåsjö, född den 4 januari 1797. Familjen bodde en tid på Fiskå avradsland. Deras barn var: Göran, född 1837 7/10, Olof, född 1840 24/2, Märta Brita, född 1842 31/12 och Maja Stina, född 1847 10/4.

Änkan Brita Persdotters föräldrar var bonden Per Mattsson, född 1748 i Havsnäs och Anna Jakobsdotter från Lövberga, född 1741, (Ha 120).

Av Levi Johanssons redogörelse framgår ju, att Stefans hustru var född 1809 i Tåsjö, och att Stefan flyttade från Tåsjö till Norrsjön. I Alanäs församlingsböcker har jag funnit en förteckning över Olof Melldahl (Milldahl) och hans familj:

Olof Melldahl, född 1748

hustru Maria, född 1757

s Jöns f. 1786 gift med Maja Lisa Persdotter, född 1793 5/1

s Stefan f. 1792

d Märet f. 1801

s Anders f. 1805

Stefan fanns inte med på denna förteckning. Antagligen hade han flyttat hemifrån. Sonen Jöns var född i Kall. Han blev bonde i Brattbäcken i Tåsjö och gifte sig där med Maja Lisa Persdotter.

I den tidigaste husförhörsboken i Tåsjö står 1774 Per Svensson, född 1743, som åbo i Brattbäcken. Hans hustru Karin Larsdotter, född 1753, säges ha varit "en rifvandes käring" och ett "skarpt hufvud". Dessa två är Maja Lisas föräldrar. Karin hjälpte Per att upparbeta nybygget, så att de snart kunde föda 20 kor på det. Deras hemman är det äldsta i Brattbäcken. På gården har stått en lada, som från början användes som stuga och enligt sägnen uppförd av "Per Svens Karin", då hon blev änka. Stugan var 7 alnar i fyrkant, och det var 7 alnar till takbandet. Man hade inte stort svängrum på den tiden.

Jöns Olofsson och Maja Lisa Persdotter hade en son, Jöns. Om denne berättas under rubriken: "Särskilda händelser" i Gamla Tåsjö:

1839 3/3 omkom Jöns Olssons son Jöns uthi ett mycket svårt oväder på Tåsjöberget.

--+

Ett varsel?

Astor Näsmark berättar:

"Jag skulle följa med mamma till boan. Jag var väl 12 eller 13 år. Det hade regnat på natten. När vi kom till Stormyra, såg vi en kär på andra sidan myren. "Men har Erik Ersa redan varit till boan", sa mamma. Vi tittade på marken, men vi såg inga spår. När vi tittade upp var kärn borta. När vi kom över på andra sidan myrn letade vi också efter fotspår. Men vi såg varken kär eller spår.

Ännu ett varsel.

Sandberg och Mika Israel höll till i köket på Storänget. Sandberg hade just berättat, att Artur Sundeman lågför döden. Då skramlade det till inne i salen. Gubbarna gick dit men såg inget ovanligt. Mika Israel utbrast: "Nu dog nog Artur Sundeman. Gubbarna blev lite bleka om nosen, när de fick höra, att Artur Sundeman dött just den natten.